

COSINZEANA

PROPRIETAR: Dr. SEBASTIAN BORNEMISA

REDACTOR: Dr. NICOLAE DAMIAN

Anul IV. — Nr. 36.

Abonamentul: Pe an 12 cor. Pe $\frac{1}{2}$ an 6 cor.
România 30 lei. — America 3 dolari. — Germania 15 M.

Orăștie, 13 Septemv. n. 1914.

Pozdrowienie z ROHATYNA. — Ulica Tarnopolska.
Поздоровленіє з РОГАТИНА.

Vedere din Rohatyn, oraș în Galiția, din jos de Lemberg, — unde eră partea stângă a aripei noastre drepte. Chipul ni l'a trimis din Rohatyn profesorul școlii civile de fete din Sibiu, dl Sabin Oprean, mobilizat, dus acolo la războiu.

Motocicliști ai armatei, — fac serviciu bun și repede de stafeți de colo colo pe câmpul de luptă.

Lembergul.

Capitala Galiției. — Cât e de mare. — Ce instituții mai însemnate are în el; câtă armată? —

Astăzi lumea vorbește foarte mult despre orașul *Lemberg*, care e capitala provinciei austriece *Galiția*, și care fusese punctul de razim al Centrului armatei noastre duse contra Rusiei în Galiția.

Pentru ca cetitorii „Cosinzenei” să aibă o idee cât mai clară despre acest oraș, aducem asupra lui următoarele date:

Capitala Galiției, situată pe malurile râului *Pelter*, într-o vale îngustă, e înconjurată de dealuri fortificate.

Locuitorii sunt în număr de 160 de mii, din cari cei mai mulți Polonezi. Germani sunt vreo 12.162, ruteni 9067, evrei 36.130.

Orașul are 4 suburbii. Orașele din jurul său sunt: *Haliș*, *Lyozov*, *Krakau* și *Zolhiew*.

Lembergul are numeroase clădiri monumentale: O catedrală în stil gotic, alta în stil bizantin, 14 biserici catolice, multe sinagoge și biserici greco-ort.

Palatul de justiție cu un turn de 80 m. Teatrul. Palatul episcopului catolic. Casa invalizilor, palat frumos cu 4 turnuri. Palatul guvernatorului și instituțiile tuturor autorităților civile și militare.

Posedă o universitate înființată în 1784 și reorganizată în 1817. O facultate de medicină. Biblioteca națională foarte bogată. Două muzee, de artă și științe. Grădina botanică. Seminar greco-catolic. Institut de geologie. Patru licee, un gimnaziu, școli normale, veterinare și comerciale. Institut pentru surdo-muți. Spitaluri numeroase.

Industria și comerțul au luat a-colo o mare dezvoltare. Sunt multe fabrici, de mașini, parte alimentare, de chibrituri, etc. Foarte multe mori sistematice, turnătorii.

Institute de credit, societăți de asigurare. Camera de comerț și numeroase bănci.

Lembergul a fost întemeiat în 1270 de prințul polon *Leo Danilovici*. Capitală a devenit abia în 1340, când orașul *Galicia* a fost nimicit de Tătari. În 1772 la împărțirea Poloniei, districtul și capitala *Lemberg* a trecut sub stăpânirea Austriei.

Lembergul nu e cetate întărită, dar avea și în timp de pace garnizoană militară puternică, anume: 14 batalioane de infanterie, 7 escadroane de cavalerie și 8 batalioane de artilerie.

Iar acum în timpul războiului, erau aci soldați cât frunză și iarbă.

Când conducerea armatelor noastre austrougare, a simțit că trebuie să se retragă din *Lemberg*, — a început de cu vreme pregătirile de retragere. Întâi au fost pregătite penasta toate deregătorile. Ele încă de mai înainte căpătaseră ordin să stea gata de retras.

Nainte de a-și părăsi cancelariile, deregătorile înalte austriece au luat jos de pe palatul administrativ pajura austriacă; și tot așa au făcut și celelalte deregătorii.

Înainte de deșertare, poșta austriacă și-a încetat lucrarea sa aci și numai poștele de tabără, duse cu automobilele, mai lucrau.

Oamenii mai avuți au început a se mută din oraș cu zile înainte, laș pentru oamenii mai săraci, cari voiau și ei să plece din oraș, în cele din urmă zile în tot jumătate de cias plecă un tren care-i ducea. Cei ce au avut ceva rudenii prin alte părți a Galiției, s'au retras la acelea, — pe ceilalți i-au împărțit prin comunele Austriei-de-jos și a Ungariei. Pe aceștia îi va hrăni peste tot locul primăria comunală, căreia statul îi va întoarce mai târziu cheltuielile.

Lucrurile cele mai prețioase și mai de lipsă le-a dus fiecare cu sine; trenurile i-a dus pe refugiați pe toți gratis.

Toți și-au lăsat (la locuințele lor din *Lemberg*), cheia în ușa casei, ca înțrind inamicul, să nu-i dea cuvânt de a sparge ușile și de a jefui casele.

Orașul nu a rămas chiar de tot părăsit. Mulți au rămas încă în el, deși puteau plecă.

□ □ □

Chartele

câmpurilor de războiu.

Fiindcă azi toată lumea cetește foi și în foi numai despre mersul războiului mare ce a încins aproape toate statele Europei, — „*Cosinzeana*” vine în ajutor cetitorilor, într-o înțelege cât mai bine mersul acestui războiu, aducând în numărul de față trei charte.

Una, dată pe cele 2 pagini dela mijloc a numărului de față, e *charta Europei*, care ne face cu puțină să vedem țările încercate între ele. Începem dela colțul de jos din stânga, cu *Portugalia*, care, în puterea unui contract ce are cu *Anglia*, a trebuit să-i pună acesteia la dispoziție puterea sa armată. Flota i-a predat-o întreaga, sub cuvânt că i-a vândut-o. Treccm apoi peste *Spania* pacinică și ajungem la *Franța*, care e în plin războiu, ca și vecina sa și soața de soarte *Belgia*, cu micul *Luxemburg*, de care lumea a și uitat; ajungem la puternica *Germanie* și la aliata sa de arme *Austria* și *Ungaria*, din jos de care stă atârnată ca un sac lungăreț *Sărbia*, de a cărei poală se prinde *Muntegru*; iar în sus spre Nord stă înfricoșată nesfârșita *Rusie*, în vreme ce de peste ape, sus la stânga, privește încrunțată asupra continentului aprins, *Anglia*... Netrase în fioroasa horă a acestor uriași, de mai stau azi: *Spania*, *Italia*, *Elveția*, *Hollanda*, *Danemarca*, *Suedia*-*Norvegia*, *România*, *Bulgaria*, *Grecia*.

Adecă zece din statele Europei, cele mai mari, sunt în foc, și abia nouă, mai ales cele mai mici, mai stau pe pace, — până într-o zi!

Arătăm apoi alte două charte speciale, una a teatrului războiului dela hotarele franceze și alta a celui dela hotarele rusești.

a) Mapa de alături ne arată hotarul francez și punctele în jurul cărora se dau aci uriașele lupte ale Ger-

Teatrul câmpului de război cu Franța.

manilor, asupra Francezilor și Belgienilor, ajutați și de armatele engleze câte au putut fi aduse aci (vre-o 160.000). Mapa ne arată ce de cetăți au Francezii zidite aci spre hotar. Sunt foarte dese.

La început Francezii trecuseră granița, intrând în *Alsația-Lorena*, capul de țară rupt din trupul lor la 1871. Dar îndată ce trupele mult mai numeroase și puternice germane, au ajuns aci și au început a se izbi de trupele franceze, le-au învins și le-au respins din *Alsația* afară, spre cetățile lor de apărare. Aceste cetăți apoi au căzut și cad după 2—3 săptămâni de împotrivre, cum a căzut acum și *Maubeuge*.

Acum sunt sub grea impresu-

rare *Nancy* și *Belfort*. Căzând și acestea, poate că Francezii nici n'au să mai facă împotrivre serioasă până la *Paris* — care va fi nuca cea tare, pe care s'o spargă biruitoarele armate germane.

Tot această mapă ne arată *Belgia*, cu cetățile ei căzute *Lüttich*, *Namur* și *Bruxela*, — apoi cu *Anversul*, care acum vine sub impresurare.

b) Mapa de pe pag. 513 ne arată hotarele pe coprinul cărora și punctele în jurul cărora s'au dat și se dau luptele cu Rușii. Aci norocul războiului s'a împărțit între luptaci:

Armata austro-ungară s'a așezat așa: *La Lemberg* a fost pus central întregei armate luptătoare contra

Rușiei. Acest centru răzîmă pe orașul *Lemberg*, cu frontul cam plecat spre *Răsărit*.

În fața sa aveă Centrul armatei rusești, care răzîmă pe orașul *Sokal* și *Brody*, (*Brody* se vede pe mapă în fața cu *Lembergul*).

Orice armată are în război câte două „aripi”, părți de oști dislocate în laturi, cari să o scutească, să nu capete o lovitură neașteptată în coaste. Așa are și armata noastră două aripi, așa și cea rusească.

Aripa dreaptă a armatei austro-ungare, eră mai în jos și spre *Răsărit* dela *Lemberg*, răzîmând pe orașele *Rohatyn*, *Nizniow* și spre *Bucovina* (în spre *Cernăuți*). — În fața sa, această aripă dreaptă a noastră,

avea aripa stângă rusească, venind despre Tarnopol, Satanow, și din jos din Basarabia.

Aripa stângă a armatei noastre eră dela Lemberg la stânga, răzîmînd pe orașele Tarnow, Iaroslav, cu fața în sus, spre colțul acela al Galіției ce se vîră în trupul Rusiei. — În fața avea aripa dreaptă a armatei rusești, pogrînd despre Lublin spre Krasnik.

Intrînd în foc aripa noastră stîngă, cu aripa rusească dreaptă, armata noastră din această aripă a fost umbrîtă de norocul războiului și a secerat la Krasnik o mare biruință asupra aripei drepte rusești ce-iveneă în fața. După Krasnik a mers înainte și a respins pe Ruși și la Duza, sub Lublin. Aci apoi s'a oprit, căci așteptă, ca alături cu ea, să înainteze și Centrul și aripa dreaptă, — ca să meargă trupul întreg al armatei, așa cum se cere, tot, împreună, înainte.

Asupra Centrului însă s'au corborat așa puteri grele rusești, că șapte zile a tot bătut în acel centru și nu l'a putut împinge în sus, — și atunci conducerea armatei a aflat de bine a hotări, ca Centrul să se retragă dela Lemberg mai în jos, în așezări nouă, mai tari, și din cari

să poată da noua luptă mai cu izbînde asupra centrului dușman.

Unde sunt acum armatele noastre retrase sub Lemberg, nu se spune încă, dar vor fi cam pe râul Dniștru, raliindu-se aci de nou, cu aripa dreaptă cu tot, și de aci avînd a da un nou atac asupra Rușilor. Dincoace de Dniștru sunt munții Carpați, cu puternicul lor sprîgin.

Avînd aceste mape, cetitorii nostri pot urmări mai bine cele ce ceteșc prin foile de zi despre cursul războiului.

Hotaral între țări, e pe unde merge o linie așa din bucățele ----- cu încă una ușoară pe lîngă ea.

— În numărul viitor al „Cosinzei” vom aduce mapa Sârbiei, și a hotarelor vecine, pe cari s'au dat și se mai dau, și se vor mai da, luptele în această parte.

□ □ □

Tunurile noi germane cu glonțul de 42 de centi,

au surprins întreagă lumea. Nimenia n'a știut de această armă puternică a Germaniei, căci Nemții nu le-au arătat nimînui, nici macar în manevre nu le-au folosit și întăia încercare s'a făcut cu ele abia la Lüttich și Namur...

Sunt groaznice aceste tunuri și

se povestesc adevărate minuni despre ele, în legătură cu feroasele întâmplări de pe cîmpul de bătăe.

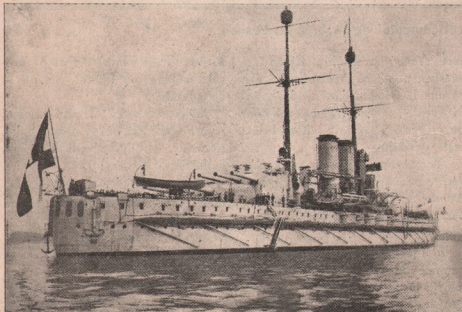
Mărimea unui glonț de tun nou german e: 42 de centi, va să zică aproape o jumătate de metru. Un zid de beton, gros de 4 metri, e spart cu ușurință de glonțul urias, care e rotund, în forma globului. Nu pușcă cu aceste tunuri artileria, ci *inginerii* fabricii de tunuri Krupp, și o pușcătură de tun costă 38.000 mărci. Aceste știri le primiserăm mai întăi despre tunurile ce-au zdrobit cu atăta putere zidurile cetății belgiene, și la început nu ne veneă să credem că într'adevăr există astfel de tunuri.

Dar martori oculari, soldați germani răniți, cari au fost de față la bombardarea întăriturilor belgiene, confirmă prin sușele lor terribilitatea tunurilor noi.

Un tunar german rănit la asaltul Lüttichului, a spus unui redactor dela o foaie berlineză: Am fost împărțit și cu la tunurile cele mari. Sunt teribile. Când pușcă cu așa un tun, om să fi, să poți stă în apropiere, căci presiunea aerului atăt e de mare, încăt pe toți din jurul lui îi izbește la pămînt și aproape pe toți îi pornește sîngele pe nas, pe gură, pe urechi. Totdeauna stau la dispoziție automobile și medici, ca după câte-o pușcătură să de imediat arier celor răniți de presiunea aerului. Când glonțul de tun, pușcat, nu nimereste, ci cade pe pămînt, prin greutatea lui se cufundă întăi în pămînt, apoi explodează cu o buburătură puternică și explozia aceasta așa scutură pămîntul, de crezi că-i cutremur.

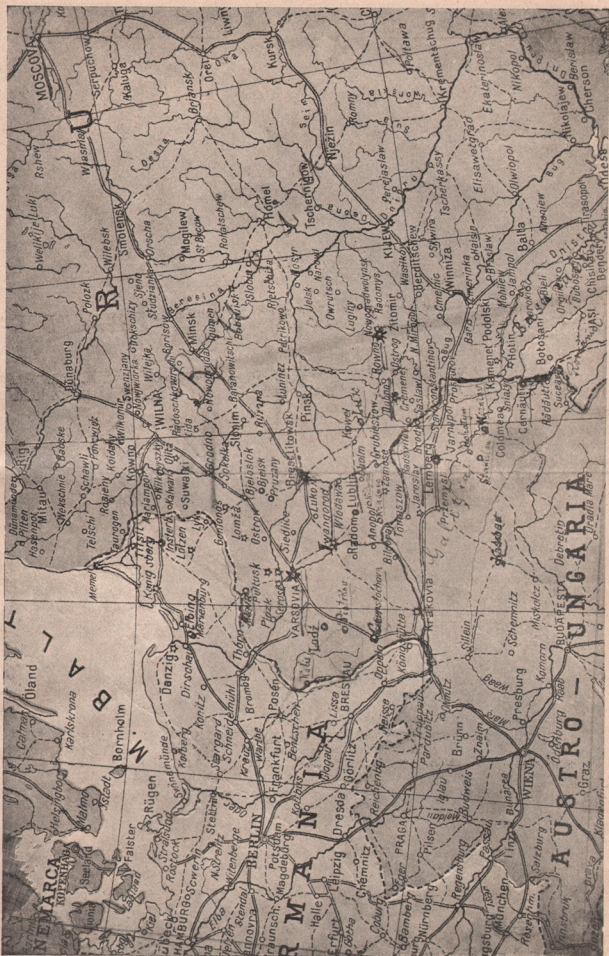
Nainte de a-l descărca, tunul e zidit în pămînt, cam la depărtare de două mîlle de țintă. Unii îl pun la țintă și alții îl descarcă. Nu e greu să nimeresti cu el. De pildă, la Lüttich s'au dat *cinci* pușcături din cari trei n'au nimerit tocmai bine, dar cele din urmă două, ca pe sinor au zvărlit în aer cele două întărituri principale ale cetății Lüttich și după asta a și urmat îndată puznera steagului alb pe cetate.

Că cetățile belgiene și franceze așa de repede cad, una după alta, în mîna armatei germane, e a se mulțumi în mare parte noiei invenții, pe care Germania a știut s'o țină în secret.

Corabia de războiu „Tegethoff”, una din cele mai mari corăbii de războiu ale monarhiei austro-ungare. Are pe ea 12 tunuri ce duc pe depărtare de 15 chilometri! Cercul de luptă, pe care îl stăpînește în jur de sine, e de 9 chilometri în laturi.

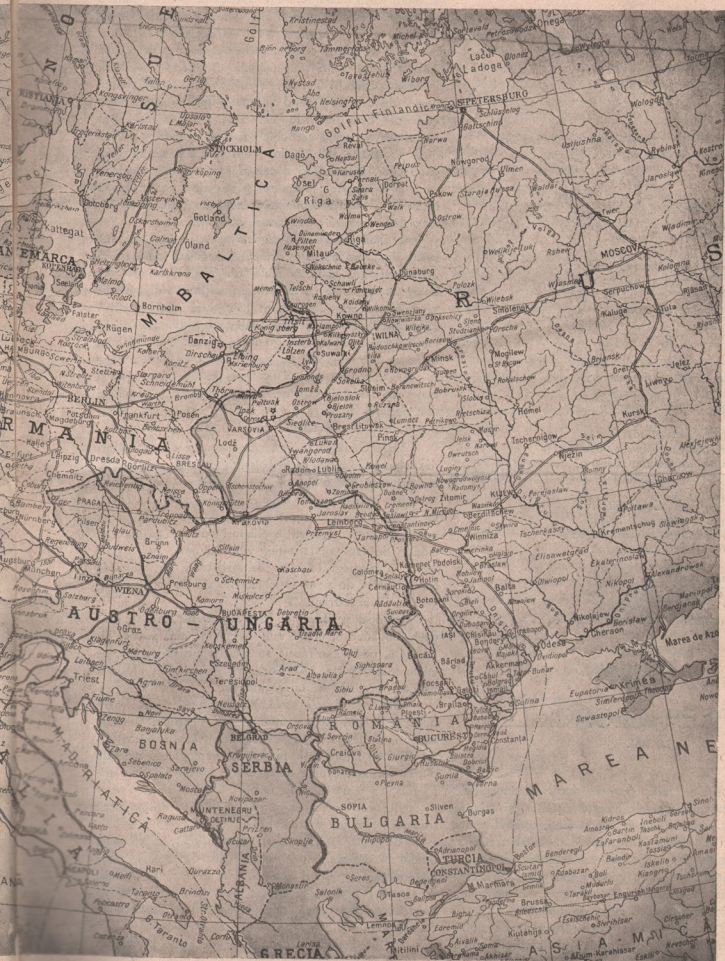
Răspîndiți revista „Cosinzeana”
între cunoscuții dumneavoastră!

Teatrul câmpului de războiu cu Rusia:

Hotarele Rusiei unde se ating de cele ale Austriei (Galizia), în jurul cărora se dau infricoșatele lupte.

Căntece.

I.

Și m-am oprit la colț de cale...
Cu puf de mormur săngerat
Mireazma nopților de vară
În jurul meu s'a revărsat.

S'alintă teii lin — și dulce
Ca 'n arcul scump al unui vis
Plutește 'n aer lună nouă
Cu-atâta farmec nedescris, —
C'am răzimat de-o piatră fruntea
Și-am suspinat... „Veniți, veniți
Voi toți câți sub azurul bolții
Aveți un suflet și simțiți...

Veniți — afară-i numai aur,
Miros de crângi și cântec sfânt —
...Căci cine ști de-o să mai fie
Așa o noapte pe pământ!

II.

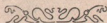
Re'ntors ca 'n jocul unui vis,
Pe locuri vechi și cunoscute
Rămân privirile-mi pierdute
De-atâta farmec nedescris.

Flăcăi purlând cămăși de în
Cu cari am fost copil de-odată
Pășesc pe lunca 'nbalzamată
Și fredonează-un cântec lin.

Stau lung sub plopul fulgerat
Cu sufletul pătruns de-o jale
Și cum se pierd doinind pe vale,
I-ascult, i-ascult cutremurat...

Așa cum stai și te gândești,
Când plânge 'n liniștea târzie
Vre-un cântec din copilărie
De care-abi-ți mai amintești...

T. MURĂȘANU

PE VALEA GEOAGIULUI

— LA BALȘA —

30 August, 1914.

Ne cuprinde iarăș dor de ducă. Dimineața de August e mândră, soarele lucește ispititor, și trăsura lui neica Andrei, cu călușei lui cuminți, așteaptă gata la poartă. Ne învâlim în mantalele de praf ușoare și ne așternem la drum. Șoseaua se întinde șerpuitoare înainte, printre casele Geoagiului prelungit. La biserica din Joseni toacă de liturgie, iar plopii din marginea drumului își freamătă și ei ruga de dimineața.

Calea spre Feredu e pustie; deodată cu mobilizarea s'a terminat și vieța senină din zăvoiu umbros

al băilor dela Geoagiu. Apa căldută nu mai are putere de ispită. Reumatismele și alte dureri mărunte, s'au pitulat parcă în fața altor nevoi mai apăsătoare. În dumineci și sărbători nu se mai încheagă șirag de trăsură spre scâlzile, unde să tămăduia cândva, pe vremuri, însuș stăpânul Ardealului, Mihail Apafi, și se abateă destul de des, în sunetul clopotelor postalionului, chiar episcopul Grigorie Maior dela Blaj. Pădurea din jurul izvoarelor de acid carbonic e potolită acum, a rămas doar în seama băștinașilor codrului, a paserilor și a gândacilor, intristați și dâșii de presemnele toamnei, care nu-i departe. Murmurul părăiașelor poate răsună în voie, în tovarășia blândului zefir de sara. Pace duioasă, cum rar putea să arate alte veri.

O lină duioșe ne stăpânește și pe noi, cu tot aurul din înălțimi. Pe drumul însemnat, care leagă „țara“ cu vâile munților până spre Zlagna, nu mai coboară acum carule cu coviltir ale moților; toți bărbații vrednici de arme au plecat să-și facă datoria către „împăratul“. Și cu vechea credință tradițională, poate luptă acum undeva, spre granițele Muscanului. Întâlnim femei cu oprege roșii, cu grele desăgi în spate; merg la „oraș“, la Oraștie, ori la Deva mai departată, să-și mai vadă „odată“ soții ori feciorii chemați la armă, le duc merinde de acasă și vreo haină de trebuială... Drag popor bun, cât de sfântă-i conștiința lui de datorie!

Dela Geoagiu în sus, șoseaua purcede tot alături de valea neodihnită, care-și respiră argintul peste pietriș mărunț. Încurând o creangă de drum apucă spre Mada, sat pitit undeva peste culmi, departe, iar noi intrăm în Bozeș, alt sat, resfirat prin grădini de pruni și pe coaste galbene. Cățiva copilandri scot la pășune un ciopor de vaci și de vițe, vite mărunte, roșii. Rari femei și moșnegi în haine de sărbătoare se îndreaptă spre biserica de peste vale, încunjurată de coroane bogate de nuci bătrâni.

În deal la Bozeș se deschid zările spre munte: culmi împădurite, uriașe mușuroaie, în haină verde, întunecată, peste cari razele soarelui pun diademe de lumină. Mai departe, în adâncul vederii, vârfuri pleșuie, pe cari se sprijinesc țăriile albastre.

Urmează o vale strămtă, răcoroasă, peste care pădurile se pot încinge la sfat. Jos, deasupra undelor sculitoare ale părăului, se prăjesc în soare măcinături de răpi, cu interesante formațiuni geologice, brâne de pietrii văroase, capete de bolovani, așezate în linie orizontală, ca o oaste împietrită.

Pădurea ne umbrește plăcut, pe sub roțile trăsorii trec uneori undă limpezi, al căror clipocit ne înviează.

Coastele își desvălesc ici-colo stâncile văroase, lăsând să întrezărim guri întunecoase de peșteri, vechi adăposturi în vremuri tulburi. Într'un loc, la stânga, de-așupra pădurilor, se înalță greoi, două mari frunți de deal, cari par două mălaie uriașe, uitate acolo de-un călător gigant.

În alt deal, la Ardeu, ni se deschide priveliștea

unei mari căldări de dealuri și de culmi, a unei *doline*, care nu are altă scurgere, decât tăietura adâncă a unui păruu, strămtă însă și aproape neobservată. Pe fundul căldării e așezat *Ardeul*, care ar fi granița între „țară” și între munte. Aici avem un harnic negustor român, dl Glodeanu, care face negoțuri cuminiți cu produse de ale muntenilor, pe cari le desface în mare. Peste sat, spre miazănoapte, se înalță zid puternic de stânci prăpăstioase, peste cari plutesc șoimii în zbor rotat.

Spre *Balșa* iarăș se deschid zările; satul se prelungește pe un păruu până departe sub munți înalți. În jur se întind fânațe cosite și porumbiști. Prin văi se înșirue căpițe de fân și de otavă; bogăția de pruni e mare. La dreapta se înalță o mare biserică, cu exterior foarte îngrijit. Slujbă nu e astăzi întrânsa, căci preotul locului e dus la *Galbina*, o filie mai la munte, să liturghisească în biserica de acolo.

Doi copilași curăței și o cruce de coperiș, între pruni, ne aduc aminte că am sosit. Soarele dogorește, și umbra grădinei părintelui ne pare o scumpă oază în năduful de vară. Părintele *Todea*, om deschis la grai, și la inimă, ne primește cu drag și ne invită în răcoarea bună a lăcașului său.

Părintele *Todea*, elev al maestrului *Dima*, în anii săi de dascălie la *Sebeș*, eră foarte iubit pentru corurile pe cari le conducea, cum și pentru firea sa veselă. De atunci a umblat lume, a văzut orașe de ale apusului și, la urmă, „atras de dorul gliei strămoșești, s'a preoiț în satul său natal, pe care-l păstorește acum, cu seninătate și cu inimă largă.

Masa se încarcă pe dată de note vechi și nouă; apare și vioara bătrână din un colț și ochii părintelui se aprind de-un foc viu: se pornește val de cântece în odaia răcoroasă, concert în lege. Ascultăm „Călugărul dela Piza” cu acordurile lui adânci și duioase. Strunele ceia groase tălmăcesc durerea bătrânului sihastru, apăsât de-un înfricoșat păcat al tinereții. Apoi, în urmă, sunete potolite exprimă ușurarea: șopotul vântului de sara învăluie un mormânt sărac, uitat, glia proaspătă, care acopere oasele lui „Ioannes Patricida...”

După acest cântec de tânguire, din vrafal de note îngălbenite, ies la suprafață doine de ale noastre, bucăți prinse din sat sau din jur, de însuși părintele, perle ale cântecului românesc, neauzite de noi până acuma. Câte comori ascunse avem încă, Doamne! Și noi nu ne urim să ni le adunăm, încât trebuie să vină dl Béla Bartok, un străin, să colinde văile Ardealului și să dea material „Academiei Române”. Păcat că părintele *Todea*, ține încauete în sertarele sale, doinele colectate de domnia-va!

După masă ne ducem să vedem cătunul *Galbina*, sus la munte. Părintele, cu dl *Todica*, harnicul publicist dela *Geoagiu*, pleacă călări, pe doi cai mărunți. Iar noi, câțiva, mai ușurei, pe jos.

Trecem peste o vale limpede, respirată, care, ca

un hătru, pândește papucii cucoanelor. Și zglobiul păruu, când poate cuprinde vre-un picioruș luncat de pe bolovani, hohotește și o ia la vale mai înseninat. Răsul argințiu îl însoțește până departe.

Admirabile lunci cu pruni și cu otavă mărunță, deasă. Ici colo, la umbră, case mărunte, în jurul cărora săgeată rândunele. Pe coaste se văd călduri de oi, ale căror tălângi răsună dulce, prelung. Câte-o capră zvânturată se cațără pe stânci mari, alintându-și barba în vântul potolit. O fetiță albă s'a oprit pe-o muche și privește visătoare în zări.

Sus la biserica e răcoare și privesc largă. Stâncile galbene, dela cari și-a primit așezarea numele, se prăjesc în soare.

Ținta noastră e țancul uriaș, colnicul săltat dela dreapta, spre al cărui pisc nizuim din greu. În vârf osteneala ne e răsplătită peste așteptare. Se desface vederea până foarte departe. Vedem holdele dela *Zlagna* și, afund de tot, la marginea orizontului, spinarea albastră a muntelui *Găina*. *Balșa* de jos e ca o așezare de furnici, care pirotește în căldura soarelui. Ne scăldăm sufletele în limpezimea văzduhului și ne credem pe câteva clipe una cu șoimii, cari plutesc aproape, peste abizuri, cu aripile întinse, drepte. Ca oricare iubitor pasionat al naturii, *Todică*, își montează aparatul fotografic, voind să-i zmulgă naturii un colț fermecat, înveșnicindu-l. Iar noi, firi mai visătoare, ne lăsăm închipuirea să prindă aripi și încălecăm pe dansa, ca un aviator pe aripile aeroplanului său. Și ne rotim prin zări, ca într'un vis mareț. Soarele, oprit pe-o muche la apus, învăluie totul într'o ușoară pulbere de aur. *Feerie*, ca 'n povești.

La vale suntem mai sprinteni. Printre căpițele de otavă mirositoare, prin umbrele cari coboară, ne descoperim capetele și fredonăm adieri de doine line. Șerpuirea cărărilor ne îndeamnă tot la vale și cu sufletele cuprinse de poezie și de visare, ne apropiem de *Balșa* iarăș. Când ajungem, la apus clipește *Lucașfărul* și apare luna, visătoare ca o fată mare...

Sanda.

POVESTE...

CORNELIU MUGUR

Sandu se apropie încet, în vârful picioarelor, și pune mâine pe ochii bunicului.

Bătrânul pipăi mâine, cari îi astupase vederea, și încercă să ghicească cine e.

— Bunicule, te joci de-a soldații?

— Sunt bătrân, dragul moșului, și bătrânilor nu mai li e dat să se joace.

— Dar de ce ești bătrân, bunicule?

— Fiindcă așa o să fie toți oamenii.

— Și eu ?

— Și tu.

Sandu rămase gânditor, privind în ochii sticloși ai bătrânului.

— Și ce-a făcut împăratul, bunicule ?

— Care împărat ?

— Nu mi-ai spus asară, că eră odată un împărat, că aveă o fată, că o iubiă mult, că nici un om nu eră așa de bun ca împăratul ? Ai rămas acolo, unde clopotele bisericilor sunau de războiu. Spune, bunicule, ce a făcut împăratul ?

— Împăratul !?... Împăratul s'a dus și el la luptă.

— Și pe urmă ?

— Pe urmă s'a întors împăratul biruitor și plin de fală, dar cu inima întristată, că-i periseră feciorii în luptă.

— De ce face războiu, bunicule ?

— Fiindcă oamenii se înrăesc și Dumnezeu îi pedepsește.

— Și se duc și copiii la războiu ?

— Copiii nu. Și nici femeile, nici bătrânii nu se duc. La luptă merg numai flăcăii.

— Nici tu n'ai fost la luptă, bunicule ?

— Nu, eu n'am fost, că pe vremea mea nu se făcea războiu.

— Și e rău în războiu, bunicule ?

— Firește că e rău. Războiul este vrajba între oameni, e peirea lucrurilor frumoase, războiul e un blestem, și ferice de țara, ce va scăpa de el.

— Și ce a făcut împăratul, bunicule ?

— Dragul bunicului, de-atunci împăratul a rămas cu inima îndurerată. Lumea îl amără și coroana ce-o purta pe cap îi părea mai grea ca niciodată. De aceea, ca să-și ascundă durerea, a pus de s'a zidit un castel departe-departe, și acolo s'a dus cu fiica lui, să se gândească în liniște la cei pe cari îi perduse. Dar, dragul moșului, când un om e sortit să aibă parte numai de rele, nu scapă, chiar dac'ar fi el împărat. Și iată, că într'o dimineață oadaia domniței a fost găsită goală. Împăratul s'a cutremurat de frică și nu-i venia să creadă ochilor. A poruncit apoi să se cerceteze castelul și împrejurimile și chiar mai departe.

— Și cine furase pe domniță, bunicule ?

— Taci din gură, că o să-ți spun. Pe când împăratul ședeă trist, i-a fost înfățișat un ostaș, ce abia mergea și care i-a spus, că înzadar își mai caută fiica, fiindcă ea se află în țara împăratului Negru. În noaptea aceea, iscoditori de-ai Negrului împărat se furișaseră în castel și luaseră cu ei pe domniță. Ostașii, ce se împotrviseră, fusese omorâți. Acesta, care venise să povestească împăratului, fusese numai rănit.

„Ei, dragul meu, oamenii drepti și cu frică de Cel sfânt, sunt mai ades năpăstuiți. Împăratul Negru eră piază-rea și negru la suflet, ca și numele ce-l purtă.

— Și de ce furase pe domniță, bunicule ?

— Ca să se răzbune, fiindcă împăratul Negru fu-

sese bătut în războiu de tatăl domniței. Când a auzit lucrurile acestea împăratul, a chemat pe dată în jurul lui pe sfetnicii scaunului domnesc și le-a povestit fapta împăratului Negru. Sfetnicii au cerut războiu și împăratul a pus să sune trimbețe de alarmă în toată împărăția, să se adune oaste multă-multă și să plece ca o urgie cerească în țara împăratului necinstit.

„De rușine și de supărare, mintea împăratului s'a turburat și împăratul n'a mai știut de sine. În miez de noapte, s'a sculat, s'a îmbrăcat în strae sărăcicioase și sprijinit într'un toiag, s'a furișat din castel, ca un cerșetor. Și a mers, până ce s'a ivit soarele la răsărit. Atunci s'a oprit, s'a așezat pe o buturugă, și și-a șters cu marginea hainei, fața plină de sudoare. Apoi iar a pornit. Pe unde trecea se jeluia codrilor tainici și pasărilor din văzduh și tuturor li se făcea milă de sărmanul împărat.

„A mers așa, zile și nopți întregi. Îmbrăcămintea abia se mai ținea de trup; iar picioarele îi sângeraseră din pricina ierburilor teapoase și pietrilor.

„Și, dragul moșului, într'un timp, puterile l-au părăsit și a trebuit să se oprească locului. Eră așa de prăpădit bietul împărat și așa de slab, ca cel mai de pe urmă cerșetor. Și pe când stă el așa, s'a auzit într'un deșeu de pădure un glas de cucuvas. În mintea lui, împăratul a asemuit glasul cucuvasi cu cel al domniței și lacrimi fierbinți se prelinseseră pe obraji lui slăbiți.

„Ai văzut, Săndel, când ești bolnav, cum stă mama la capătul patului, veghind neobosită ? Tu nu poți înțelege, însă, de ce Dumnezeu dă puteri noi și mari părinților năcăjiți. Și iată, că împăratului i-au fost date puteri noi și a tot mers fără zăbavă spre locul unde credea că-l chiamă domnița. Eră o noapte fără lună. Spune povestea, că eră într'acel loc o prăpastie înfricoșată, pe de-asupra căreia nici pasările cerului nu îndrăzniau să se avânte. Împăratul a mers însă fără frică, negliind ce-l poate aștepta, dornic să-și vadă fata. Dar împăratul nu mai eră stăpân pe mintea lui, prăpastia s'a deschis mai largă și mai adâncă și împăratul s'a prăvălit fără să se poată opri, iar prăpastia a hohotit prelung și vânturi năprasnice au doborât copacii, ce creștea de veacuri pe marginea ei...“

Sandu se făcu ghem la pieptul bunicului.

— Și împăratul a murit ?

— Da.

— Da pe domniță a găsit-o ?

— Nu.

— Și de ce n'a mai găsit-o, bunicule ?

— Povestea nu spune mai departe.

— Da, nu spune ! Tu ești un bunic rău și am să te spun mamiții !

NAMILA

V. DEMETRIUS

Tot muntele Pâcla eră îmbrăcat în pădure deasă, ca un cap cu păr, din frunte până 'n ceafă. Când veneai cătră el dinspre răsărit, adecă din cărca ușor povărnită a Văii, deal scund, stârpitură de munte trebuia să fii om în lege, ca să nu faci calea întoarsă.

Potea tot prin pădure călcă. Te așteptai să vezi casa lui Tolea mai în bătaia zării și nici pomeneală de ea. Sângerii gemeau împrejură-ți: stăpâniți, stânjeniji. Ca luminile făclilor din noaptea Vinerii Paștilor cădeau razele soarelui și se mișcau în negurile umbrel. Câte un trup de ulm, alb ca varul, parcă același, cuteză să-i pară drumețului, printre verdele și ruginiul frunzelor, însuș Domnul nostru Isus Christos, cum este zugrăvit pe sfântul fer. Și cătunul Vina tot nu se arată cu casa lui Tolea din săgeata potecii. Hotărât lucru că se puteă să piară odată tot satul răzuit sub Pâcla, ca un mușoroi de furnici. Dănuia de mult însă, nu-l măturase nici suvoalele potoapelor venite zăpor de pe munte și-l îngăduiau duhurile rele.

Când îl întrebă cineva pe Tolea, de ce au făcut tocmă acolo cătun, el răspundea:

— Nu de frica Turcilor!, dar ca să nu avem de furcă cu ei. Ucizi azi, ucizi mâne, poate ține Dumnezeu socoteală și de sufletele lor! Nu știm noi la urmă, dacă e bine să omori, decăt să te lași omorât.

Și mâna mare și păroasă a lui Tolea, se așeză în neștire pe pistoalele încărcate din șerparul lui lat, bătut în ținte cât floarea.

Rar eșea Tolea din vâgăuna lui. Aveă în jurul casei tot ce-i trebuia vieții lui încercate, izbită în tinereță de multe ori în piept cu moartea și cu cele nepieritoare și dușmănoase: cu duhurile necurate.

Într-o sară de toamnă, cum stă în pridvor mângându-și cu ochii vitele rând pe rând întoarse dela pășune, Tolea văzu că Murga lui care întindea botul spre el și parcă-i dă binețe când trecea spre iesle, nu mai venia. Hotărât ca totdeauna, omul puternic, sănătos, strigă nevesti-si:

— Ano, mă duc să aduc Murga, i s'o fi încurcat carnele prin tufani.

Ca în lumina unor candelă nevăzute își deschidea codrul bolțile scunde și întortochiate. Nimic nu se clinea. Nici un zgomet, numai pașii lui, strivind frunzele uscate, stărniau foșnet. Tolea cunoștea locurile. După scurtă vreme își zări vaca stând țepănată de grumaz, cu coarnele pironite, pe când dela mijloc în jos se zbugimă să scape. Stăpânul nu avu însă vreme să se apropie, și Murga, ca lăsată din mâni, făși slobodă cătră casă.

„Nu vād ce-a ținut-o pironită“ își zise Tolea și voia să se apropie și mai mult de locul în care

văzuse pe Murga ca stă prinsă. „E rariște e luminis, ca nicăiri în codrul ăstă!“ Se miră el.

Dar când privi mai bine i se părū mai întâi ca un vârte de întunerec, ce se ridică până la cer. Apoi ochii lui scurmători, deslușiră limpede o namilă mai înaltă ca stejarii, căutând să-și ascundă brațele în negura straelor ei. Tolea nu stăru să și-o deslușească mai amănunțit. Turburat, dar fără șovăială, trase pistolul dela brău și-l slobozi în arătarea uriașe.

Praf de pușcă făcū o lumină de fulger; pocnetul bubui și răsbubui în poalele cu multe cute ale păclei. Năluca pieri.

Tolea suflă în țeava fumegândă, pipă fierul încălzit o leacă și zămă a deșertăciune turbărării lui.

— Ce-a fost omule? De ce ai pușcat? îl întrebă Ana din poartă, când își văzū bărbatul apropiindu-se.

— Nimic, răspunse omul senin. De sufletul necuratului.

Dar chiar în noaptea aceea, omul culcat în patul lui, sub paza la creștet a icoanei Precistei, simte prin somn o mână că-l zgudue ușor.

Ar fi vrut să doarmă, dar mâna streină urmă să-l zgudue. Înțelegeă, prin somn că nu-l deșeptă Ana, nevastă-sa. Îi eră silă și, jumătate adormit aștepta:

— Toleo!

lată că-l și rugă acum. Auzise bine chemarea. Nu se mai gândi la mâna care-l zgălțăise, ca și cum necuratul ar fi fost sub acoperemântul lui, și se dădu jos din pat.

— Toleo! auzi iarăș săteanul.

Omul eși pe ușe în ogradă de-adreptul. Ana se deșeptase și ea, își simșise bărbatul plecând și auzise și ușorul scărțait al ușii.

„Ce caut aci? se întrebă Tolea, ajuns în curte, Cerul eră năpădit de nori, numai câteva stele licăreau. Codrul, negru, părea alți nori, prăvăliți pe găvanul cătunului.

Tolea se șterse cu măneca la ochi. În lungișul ogrăzii, aceiaș namilă, văzută în pădure, stă culcată la pământ. Omul își duse mâna la pistoale, dar nu le aveă la el. Eră numai în cămașe. Ca un junghiu fi trecut prin măruntaie, și chiar atunci, namila ridică o mână ca de umbră, îl apucă de mijloc, îl ridică dela pământ, cât? Tolea n'a știut niciodată, pentrucă închisese ochii, simțindu-se că se înalță în vâzduh, — și-l trânti de pământ.

Ana, între somn și trezie, se dumeri dela o vreme că bărbatu-său lipsește de mult din odaie. Îngrijorată eși pe prispă. Cerul se limpezise. Luna, dintr'un creștet de munte, oglindea ograda lui Tolea și țeseă borangic printre ramuri.

— Bărbate! pentru Dumnezeu, trezește-te! țipă femeia înspăimântată.

Tolea nu murise, eră leșinat. Ana simți pe grumaz apăsându-o singurătatea munților și-a codrului.

Marea frică a puștițărilor o lipi alături, trează, de bărbatul care râsuflă, dar nu se putea deștepta.

Abia în zori, cu ajutorul unor vecini, Tolea a fost purtat pe brațe și dus în patul lui, în care a zăcut patru săptămâni încheiate.

RĂSPLATĂ BUNĂ

Odaia de mâncare din casa Vrancu. Bogată, dar mobilată cu prost gust. Dna care așteaptă pe bărbatul ei cu masa, umblă enervată de colo până colo. În sfârșit sună.

Dna (aparte): E destul de târziu!. Mișo, adu supă! (Domnul intră galben și turburat, și cade prăpădit pe un scaun).

(Dna îl privește îngrijorată).

Dnul (oftând): Ce nenorocire!. Ce nenorocire!

Dna (lăsând supă): Ei ce s'a întâmplat?

Dnul: Portofelul meu!

Dna (repede): Ce s'a întâmplat cu portofelul tău?

Dnul (L-am pierdut!

Dna (scăpând limbura din mână): Portofelul tău!

Ți-ai pierdut portofelul?

Dnul: Cu patruzeci de hârtii de câte o mie de lei, pe care le luasem dela bancă.

Dna: Patruzeci de mii!. Săptămâna trecută ai pierdut o umbrelă nouă-nouă, azi pierzi portofelu cu patruzeci de mii!. (Se înecă de mânie). Dar unde? Dar când? Dar cum?

Dnul: Dacă aș ști!

Dna: Nici aceasta nu știi?.. Poftim, tată de familie!

Dnul: D'apoi nici n'avem copii!

Dna: Norocul lor! Mi-ar fi milă de ei, bieții! Avea dreptate mama când zicea: Bărbatul tău e un tonț!

Dnul (umilit): Nu mai este decât o posibilitate. În portofel am cărți de vizită... Poate că cel ce el va găsi...

Dna (cu ironie mușcătoare): ...ți-l va aduce... Se înțelege... cu dobândă de șase la sută, nu-i așa?... (Strângând din umeri): Ce tot vorbești la prostii! Tu, dacă ai găsi patruzeci de mii de lei în stradă, le-ai da oare înapoi proprietarului?

Dnul (jignit în amorul său propriu): Se înțelege!

Dna: Eu nu crez!

Dnul (desperat): aș da bucuroso jumătate aducătorului...

Servitoarea (intrând): A venit un om, care vrea să vorbească cu dnul... pentru bani.

Dna: A și brodit vremea. Domnul a ieșit!

Servitoarea: Pentru bani, pe cari vrea să-i predea dlui... un portofel...

Dna (sărind de pe scaun): Un portofel? Zi-i să înțel!

(*Servitoarea* introduce pe un biet nevoiaș).

Nevoiașul: Poftim portofelul dv. l-am găsit jos, înaintea ușii.

Dnul (zmulgându-și portofelul din mână): Acesta e... zău acesta e! (cu mare cordialitate): Ah, dragă prietene cât îți sunt de recunoscător! Să nu cumva să crezi că ai a face cu un nerecunoscător...

Dna (aspru): În loc să faci așa pe prostu, mai bine vezi dacă nu cumva lipsește ceva!

Dnul (mai potolit): Așa-i. (Deschide portofelul și numără unu, doi, trei... zece, douăzeci, treizeci și opt, treizeci și nouă, patruzeci.

Dna (bănuitoare): Dar știi oare bine că nu erau mai multe de patruzeci?

Dnul: La naiba! Că doar nu va fi greșit casierul!

Dna: Mare noroc ai avut, zău! Spaima, care ai tras-o ți-a fost drept pedeapsă!

Dnul: Ei, lasă acestea. (Adresându-se nevoiașului): Uite, prietene, aș vrea... (Se scoțoțește în buzunarul drept).

Dna: Dar ce cauți?

Dnul (scoțoțește în buzunarul stâng): Bani ca să răsplătesc pe omul acesta cinstit... (Scoate o bancnotă din portofel). Poți să-mi dai restul la o mie de lei?

Nevoiașul: Vai, nu!

Dnul (stăruind): Nu poți? N'ai bani la dta? Păcat zău! Dar eu vreau să capeti ceva! (strigă): Mița!

Servitoarea: Conașule!

Dnul (cu tonul unui om, care nu se dă înapoi dela nici o cheltuială): Mișo, du pe omul acesta cinstit la bucătărie și dă-i un pahar de vin bun.

(Bietul nevoiaș se retrage sfios, fără să prea mulțumească).

Dna (luându-se după servitoare): Știi de care vin! E destul de bun pentru el. Că n'a avut doar decât să urce scara.

Dnul (bombănește, sucind și răscind portofelul): Putea să-și spele puțin mâinile. Ce naiba!

Dna: De ce?

Dnul: A apucat portofelul meu cu mâinile acelea murdare, porcul... Un portofel de douăzeci și cinci de lei!

Dna (iritată): Ce îi pasă lui de portofelul tău, ba l-ai și cinstit cu vin.

Dnul: Ce om respingător!

Dna: Și ce față! Adevărată mutră de criminal!

Dnul: Br! N'aș vrea să dau de el noaptea singur!

